

Promotor: dr hab. Christian Lis prof. US w Szczecinie

STRESZCZENIE ROZPRAWY DOKTORSKIEJ

mgr Monika Mocianko-Pawlak

Analiza konwergencji bezpieczeństwa wewnętrznego krajów Unii Europejskiej w świetle uwarunkowań ekonomicznych

Bezpieczeństwo wewnętrzne stanowi centrum zainteresowania zorganizowanych grup społecznych, w tym przede wszystkim państw. Ponadto jest ono istotnym wskaźnikiem jakości życia mieszkańców danego obszaru (kraju, regionu). Jego poziom zależy od wielu czynników, m.in. od uwarunkowań społecznych, gospodarczych czy też aktywności instytucji powołanych do stania na jego straży. Bezpieczeństwo rozumiane jako brak zagrożenia, pewność i stabilność w sposób naturalny wpisuje się w koncepcję idealnych warunków sprzyjających rozwojowi gospodarczemu, a wysoki poziom przestępczości stanowi element destabilizujący taki rozwój, który może wpływać na aktywność społeczeństwa, np. w sferze inwestycyjnej czy zachowań konsumenckich.

Obecnie jednym z istotnych wyzwań stojących przed Europą jest zapewnienie bezpieczeństwa, przede wszystkim wewnętrznego, w samej Unii Europejskiej jak i w zrzeszonych w niej państwach. W kontekście integracji europejskiej bezpieczeństwo wewnętrzne Unii Europejskiej bowiem to wypadkowa bezpieczeństwa wewnętrznego zrzeszonych w niej państw. W niniejszej pracy bezpieczeństwo wewnętrzne pojmowane jest przez pryzmat przestępczości, której wysoki poziom oznacza brak lub niski poziom tego rodzaju bezpieczeństwa. Złożoność i wielowymiarowość przedmiotowego zjawiska, w tym także zjawiska przestępczości, niejako wymusza konieczność zawężenia obszaru badawczego w celu uczynienia czytelniejszym samego procesu prowadzenia badań, a także umożliwienia sformułowania klarownych wniosków.

Wobec współcześnie dokonującej się integracji ekonomii z innymi dziedzinami nauk społecznych konwergencję można utożsamiać ze zbieżnością lub też upodabnianiem się rozwoju poszczególnych sfer egzystencji jednostek i społeczeństw porównywanych krajów również w kontekście ich bezpieczeństwa wewnętrznego, determinowanego przez wielorakie wskaźniki. W kontekście takiego ujmowania konwergencji celem niniejszej dysertacji będzie wskazanie procesów zachodzących w sferze społeczno-ekonomicznej obejmującej płaszczyznę poziomu i jakości życia, w tym praworządności, znajdującą również odzwierciedlenie we wskaźnikach przestępczości, generowanych z danych prezentowanych przez Europejski

Urząd Statystyczny (Eurostat). Głównym celem pracy jest zatem ocena zmian zróżnicowania bezpieczeństwa wewnętrznego w krajach Unii Europejskiej z wykorzystaniem metod badania konwergencji. Cele cząstkowe objęły natomiast identyfikację czynników wpływających na bezpieczeństwo wewnętrzne krajów Unii Europejskiej, konstrukcję syntetycznych mierników bezpieczeństwa wewnętrznego oraz badanie konwergencji bezpieczeństwa wewnętrznego w krajach Unii Europejskiej z wykorzystaniem klasycznych testów β , σ oraz α -konwergencji oraz metod taksonomicznych. Metody taksonomiczne zastosowano w celu zidentyfikowania obszarów o podobnej charakterystyce społeczno-ekonomicznej w kontekście bezpieczeństwa, by wskazać pomiędzy którymi (pod)regionami warto w pierwszej kolejności transferować dobre doświadczenia.

Wyniki przeprowadzonych badań umożliwiają weryfikację skuteczności dotychczasowej polityki unijnej na rzecz poprawy bezpieczeństwa wewnętrznego państw członkowskich Unii, a także ustalenie, które z tych krajów mogą stanowić wzorzec do naśladowania oraz według jakich kryteriów (zmiennych) należy oceniać potencjalną zdolność poszczególnych państw do minimalizacji zagrożeń wywoływanych przez przestępczość.

Zakres przestrzenny badania objął 28 państw Unii Europejskiej, co wynika z kształtu organizacji aktualnego w końcowym okresie badania, czyli w 2017 roku. Dzięki ujęciu w analizie wszystkich państw członkowskich, niezależnie od daty ich wstąpienia do Unii, możliwe było dokonanie weryfikacji przyjętych hipotez. Jednocześnie zakres czasowy badania, przyjęty w oparciu o dostępność danych, objął lata 1990-2016 dla całkowitej liczby przestępstw stwierdzanych przez policje państw członkowskich oraz lata 1990-2017 dla przestępstw stwierdzonych w wybranych kategoriach.

Rozprawa doktorska składa się ze wstępu, pięciu rozdziałów oraz podsumowania.

W pierwszym rozdziale dysertacji dokonano przeglądu literatury z zakresu bezpieczeństwa, omówiono zagadnienia związane z bezpieczeństwem jako zjawiskiem determinującym poziom życia mieszkańców oraz zaprezentowano definicyjne ujęcie bezpieczeństwa, jego modele i typologie, ze szczególnym zaakcentowaniem bezpieczeństwa wewnętrznego jako głównego motywu dysertacji. W dalszych częściach rozdziału pierwszego przedstawiono instytucjonalne i prawne mechanizmy prowadzenia wspólnej polityki bezpieczeństwa w Unii Europejskiej, a także genezę Europejskiej Polityki Bezpieczeństwa i Obrony oraz dotychczas wypracowane modele i strategie bezpieczeństwa wewnętrznego. W ostatniej części rozdziału pierwszego zaprezentowano główne zagrożenia bezpieczeństwa wewnętrznego w Unii Europejskiej.

Ekonomiczne uwarunkowania bezpieczeństwa, a także współcześnie występujące zagrożenia bezpieczeństwa wewnętrznego w aspekcie ekonomicznym zostały szczegółowo omówione w rozdziale drugim dysertacji. W tym rozdziale przedstawiono także analizę korelacji pomiędzy bezpieczeństwem wewnętrznym a poziomem rozwoju ekonomicznego i informacyjnego krajów Unii Europejskiej oraz wyniki prowadzonych badań nad konwergencją ekonomiczną państw Unii Europejskiej w kontekście wpływu tego zjawiska na zróżnicowanie ich bezpieczeństwa wewnętrznego.

Rozdział trzeci, o charakterze metodologicznym, w całości poświęcony został badaniom nad konwergencją. W tym rozdziale przedstawiono klasyczne założenia badania tego zjawiska oraz podstawowe koncepcje konwergencji, a także główne założenia, metody oraz instrumenty wykorzystywane do badania konwergencji zastosowane w części empirycznej pracy. Rozdział trzeci zawiera również opis metod taksonomicznych wykorzystanych do badania konwergencji bezpieczeństwa wewnętrznego.

Wyniki części badawczej przedstawione zostały w rozdziale czwartym i piątym dysertacji.

Rozdział czwarty rozprawy objął analizę przestępczości w krajach Unii Europejskiej w latach 1990-2016 oraz testowanie β -, σ - i α -konwergencji bezpieczeństwa wewnętrznego w krajach Unii Europejskiej w latach 1990-2016 dla całkowitej liczby przestępstw stwierdzonych przez policję oraz w latach 1990-2017 dla wybranych ich kategorii, a także badanie wpływu czynników ekonomicznych na proces konwergencji bezpieczeństwa wewnętrznego.

W rozdziale piątym dysertacji zaprezentowano wybrane zmienne diagnostyczne w badaniu bezpieczeństwa wewnętrznego oraz skonstruowano taksonomiczne mierniki bezpieczeństwa wewnętrznego. W kolejnych częściach tego rozdziału przedstawiono wyniki taksonomicznej analizy procesu konwergencji bezpieczeństwa wewnętrznego w krajach Unii Europejskiej w latach 1990-2017 oraz wyniki przeprowadzonej analizy porównawczej przyjętych metod badania konwergencji bezpieczeństwa wewnętrznego w krajach Unii Europejskiej, w tym także w zestawieniu z wynikami analizy korelacji przeprowadzonej za pomocą współczynnika korelacji liniowej Pearsona dla wybranych zmiennych o charakterze społeczno-ekonomicznym.

W podsumowaniu pracy zawarto wnioski sformułowane na podstawie zaobserwowanych zależności, dokonano oceny przydatności zastosowanych metod testowania konwergencji bezpieczeństwa wewnętrznego, w tym również z wykorzystaniem syntetycznych mierników przestępczości.

Dotychczas badanie konwergencji kojarzone było głównie z naukami ekonomicznymi, stąd też trudno znaleźć kompleksowe opracowanie uwzględniające wielowskaźnikową analizę konwergencji bezpieczeństwa wewnętrznego państw członkowskich Unii Europejskiej, a przecież zjawiska przestępczości, które w danym społeczeństwie występują masowo i dotyczą znacznej części społeczeństwa, stają się problemem nie tylko społecznym, ale i ekonomicznym, wywołując negatywne zachowania w postaci różnych jej znamion (przestępczość przeciwko mieniu, przestępczość gospodarcza, korupcja). Badania takie mogą zatem, w ocenie autora, przyczynić się do pełniejszego zrozumienia wpływu czynników ekonomicznych na bezpieczeństwo wewnętrzne, a w konsekwencji oddziaływania poziomu tego bezpieczeństwa na poczucie bezpieczeństwa i jakość życia mieszkańców.

W takim stanie rzeczy testowanie konwergencji bezpieczeństwa wewnętrznego w Unii Europejskiej wydaje się być aktualnym i istotnym przedmiotem badań, a zastosowanie taksonomicznych metod analizy może stanowić ważny kierunek syntezy wieloaspektowych rozważań nad tym zjawiskiem.